

O lepoti.

(Spisal dr. Fr. L.)

3. Jednotnost in razlika.

Zdi se, da sta si ti dve lastnosti nasprotni: kjer je jedno, tam ni množine; kjer je množina, tam ni jednote. A tako se samo zdi, ko se oziramo na besede. V lepih predmetih se obe lastnosti strinjata, da, zakon za lepoto je, da je predmet jednoten, in zakon je, da je v njem razlika.

I. Poleg vzgledov in dokazov za jednotnost, ki smo jih že čuli, navedemo lahko še mnogo drugih. One pokrajine niso lepe, v katerih je gorovje in dolje brez reda ali kakor raztrgano, kjer ni moči najti skupnosti, jedne oblike, kakor je n. pr. večinoma na Notranjskem (razven Vipave). Lepa je pokrajina, ki ima visoko, v skupni obliki izraženo gorovje, obkrožene doline in ravnine, s pasovi rek in potokov „prevezane“ planjave, ker v vseh takih pojavih je neka vez, ki družijo predmete v jednoto. Ako je več hiš postavljenih druga poleg druge, kakor je nanesel slučaj, brez reda in medsebojnega razmerja, tedaj ni lep pogled na tako skupino. Ako pa kaže mesto ali vas neko pregledno jednotno obliko, ugaja nam zaradi tega. Mnogo lepše je, da ima kmetiška hiša z gospodarskimi poslopji vidno jednotno zvezo, n. pr. obzidje, ali hodnike,

kakor če ni med poslopji nobene zveze. Kako lep je pogled na kmetiški dvor sredi zelenega drevja, kjer so hlevi in kašče združene ali zvezane s hišo v čveterokotnem obzidju, da je v sredi prostorno dvorišče! Pogled na množico, ki se srečava in razhaja na kraju, kjer se križajo ceste, ni prijeten; oblačila raznega kroja in nasprotnih barv na jednom človeku so neugodna . . . Isto nam kažejo tudi umotvori: ne ugajajo, ako nimajo deli jasne zveze in pregledne skupnosti.

To je tudi umevno, ako se oziramo na naravo spoznavanja in na pojem lepote. Da moremo predmet spoznati, moramo ga duševno obseči in sprejeti, in to se zgodi s tem, da mu damo v spoznavanju jedno duševno obliko. Ako pa se razni deli upirajo tej jednoti ali skupnosti, nas to moti, naše duševno delovanje trga, in to deluje na čustvo neprijetno. Naredi si n. pr. iz papirja razne geometrijske pravilne in nepravilne podobe, vse križem tukaj in tamkaj, trikotnike, čveterokotnike, kolobarje, zvezde . . . potem raztresi to zmes: bolelo te bo — dejal bi — oko in ne bo moglo dolgo vztrpeti ob takem gledanju. Nasprotno pa izkušamo, da nam tudi preprosta črta, navaden trikotnik, kolobar . . . vsaj nekoliko ugaja,